

Прилипко С.І., Величко О.Г.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО СТАН АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

Регулювання аудиторської діяльності в Україні здійснюється Аудиторською палатою України – незалежним органом, створеним згідно із Законом України «Про аудиторську діяльність» від 22.04.1993 р. № 3125 (далі – Закон).

Аудиторська палата України (далі – АПУ) функціонує на засадах самоврядування. Відповідно до Закону, АПУ формується на паритетних засадах шляхом делегування до її складу аудиторів та представників державних органів. Загальна кількість членів АПУ становить 20 осіб.

Відповідно до статті 12 Закону, Аудиторська палата України:

- здійснює сертифікацію осіб, які мають намір займатися аудиторською діяльністю;
- затверджує стандарти аудиту;
- розробляє та затверджує програми підготовки аудиторів та, за погодженням з Національним банком України, програми підготовки аудиторів, які здійснюють аудит банків;
- веде Реєстр аудиторських фірм та аудиторів;
- здійснює контроль за дотриманням аудиторськими фірмами та аудиторами вимог Закону, стандартів аудиту, норм професійної етики аудиторів;
- здійснює заходи із забезпечення незалежності аудиторів при проведенні ними аудиторських перевірок;
- регулює взаємовідносини між аудиторами (аудиторськими фірмами) у процесі здійснення аудиторської діяльності та у разі необхідності застосовує до них стягнення;
- здійснює інші повноваження, передбачені Законом та Статутом АПУ.

2. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РИНКУ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Щорічно приблизно 80-100 осіб складає іспит для отримання сертифікату аудитора. За умови щорічного проходження аудиторами удосконалення професійних знань за програмами, затвердженими АПУ, особам, які мають чинні сертифікати, продовжується дія сертифікату. З цією метою вони проходять контрольне тестування в центрах, з якими АПУ уклала відповідні угоди.

Інформація щодо кількості аудиторів у 2011-2015 роках наведена в табл. 1.

Але, як свідчать дані табл. 1, існує загальна тенденція – зменшення кількості аудиторів в Україні за рахунок осіб, які не підтверджують сертифікат і втрачають право на здійснення аудиторської діяльності.

З метою підвищення якості аудиторських послуг рішенням АПУ введена вимога, згідно якої для виконання завдань з обов'язкового аудиту, аудиторські фірми та аудитори зобов'язані пройти перевірку системи контролю якості аудиторських послуг. Так, пройшли перевірку по роках відповідно: 2011 – 217 фірм; 2012 – 223 фірми; 2013 – 207 фірм; 2014 – 84 фірми; 2015 – 56 фірм.

Інформація про кількість суб'єктів аудиторської діяльності, включених до Реєстру АПУ, наведена в табл. 2.

Данні таблиці свідчать про суттєве зменшення кількості суб'єктів аудиторської діяльності за 5 років (більше ніж на 40%).

У табл. 3 відображено обсяг наданих послуг суб'єктами аудиторської діяльності за 2011–2015 рр..

Таблиця 1

Інформація щодо кількості аудиторів у 2011-2015 роках

Рік	Кількість аудиторів станом на 31 грудня, осіб	У % відносно 2011 р.
2011	3129	100
2012	3139	100,3
2013	2993	95,7
2014	2787	89,1
2015	2675	85,5

Таблиця 2

Кількість суб'єктів аудиторської діяльності у 2011 – 2015 роках

Рік	Кількість суб'єктів аудиторської діяльності станом на 31 грудня	
	Кількість	У % відносно 2011 р.
2011	1 792	100
2012	1 609	89,8
2013	1 452	81,0
2014	1 272	71,0
2015	1 071	59,8

Таблиця 3

Обсяг наданих послуг суб'єктами аудиторської діяльності за 2011 – 2015 рр.

Рік	Обсяг наданих послуг, тис. грн.	У % відносно 2011 року	Середній дохід на одного суб'єкта аудиторської діяльності без ПДВ, тис. грн.	У % відносно 2011 року
2011	1 258 307,0	100,0	702,2	100,0
2012	1 266 826,5	100,7	787,3	112,2
2013	1 314 596,3	104,5	905,4	129,0
2014	1 291 811,8	102,7	1 015,6	144,7
2015	1 761 202,6	140,0	1 644,5	234,2

Представлена в таблиці інформація свідчить про:

- незначну тенденцію росту ринку за період 2011-2014 роки та стрімке зростання (на 40%) в 2015 році;

- стабільну значну тенденцію росту середнього доходу на одного суб'єкта аудиторської діяльності за період 2011-2014 роки і також стрімкий ріст показника (на 134%) в 2015 році.

Інформація, представлена в табл.4, яка характеризує склад аудиторських послуг, свідчить про найбільш стрімке зростання у 2015 році саме «Інших професійних послуг», обсяг яких перебільшив «Завдання з надання впевненості», які і є власне суттю аудиту. Характеристика «Інших професійних послуг», представлена в табл.5, свідчить, що в найбільшій мірі зросли обсяги різного

виду консультацій. Такий стан може в певній мірі опосередковано свідчити, що аудиторські фірми є інструментом відмивання брудних коштів, оскільки такий консалтинг не регламентується стандартами аудиту.

Представлені в табл.6 данні свідчать про наступне. Суб'єкти аудиторської діяльності в кількості 1058, кожний з яких надає послуг менше ніж 10 млн. грн.. на рік, але складають 98,8% загальної кількості, займають долю ринку лише 34,24%. А всього 13 аудиторських фірм виконують робіт більше ніж на 1 млрд. грн., що складає 64,76% ринку. (Довідково – приблизно 60% ринку серед займають компанії «Великої четвірки»).

Таблиця 4

Види наданих послуг у 2011- 2015 р.р., тис. грн.

Регіон / область	Надано послуг, всього	Завдання з надання впевненості	Супутні послуги	Інші професійні послуги	Організаційне та методичне забезпечення аудиту
2011	1 258 307,0	670 125,4	113 157,6	470 242,6	4 781,4
2012	1 266 826,5	674 296,2	127 912,1	460 191,4	4 426,8
2013	1 314 596,3	653 460,0	165 473,4	493 734,8	1 928,1
2014	1 291 811,8	602 812,1	128 445,2	559 701,9	852,6
2015	1 761 202,6	771 840,1	125 215,1	861 244,7	2 902,7

Таблиця 5

Характеристика ринку інших професійних послуг наданих суб'єктами аудиторської діяльності у 2011-2015 р. (за видами замовлень), тис. грн.

Регіон / область	Всього:	Ведення бухгалтерського обліку	Відновлення бухгалтерського обліку	Консультаційні послуги	Консультавання з питань оподаткування	Представлення інтересів замовника з питань обліку, аудиту, оподаткування в державних органах, організаціях або в суді	Інші види аудиторських послуг
2011	470 242,6	129 150,3	5 294,8	273 510,8	133 443,6	12 222,7	50 064,0
2012	460 191,4	146 882,0	3 418,9	257 764,6	129 970,9	11 340,6	40 785,3
2013	493 734,8	151 100,3	4 948,5	262 582,8	114 673,7	18 773,7	56 329,5
2014	559 701,9	166 889,5	4 847,7	269 304,6	112 448,5	11 152,4	107 507,7
2015	861 244,7	205 059,3	11 254,0	476 040,8	180 144,9	9 756,9	159 133,7

Таблиця 6

Розподіл ринку аудиторських послуг серед суб'єктів аудиторської діяльності

Обсяг наданих послуг (тис.грн.) за нижченаведеними діапазонами	Кількість суб'єктів, аудиторської діяльності, одиниць	Частка в загальній кількості суб'єктів аудиторської діяльності, %	Загальний обсяг наданих послуг, тис. грн.	Частка на ринку за обсягом, %
до 10 000,0	1058	98,8	620717,6	35,24
більше як 10 000,0	13	1,2	1 140 485,0	64,76
Разом по Україні	1071	100,0	1 761 202,6	100

ВИСНОВКИ

- регулювання аудиторської діяльності в Україні сьогодні - чи не найбільш корумпована сфера, на яку звертають увагу лише її учасники. Одна з причин – відсутність державної політики в цій сфері за всі 25 років незалежності. Представники від державних органів в АПУ – представлені самі собі, в системі регулювання відсутня консолідована позиція держави щодо прозорого формування професійного незалежного аудиту, який має довіру як в Україні, так у іноземних інвесторів за її межами. Внаслідок не впровадження АПУ стандартів професійної освіти аудиторів в Україні за останні 5 років створена критична маса аудиторів, які «купили» свої сертифікати в АПУ, а система сертифікація є незмінною більше 20 років. Аудит часто носить формальний характер, служить відмиванню грошей, в т.ч. і для державних підприємств;

- за таких умов Закон України №1405, який передбачає впровадження системи розкриття інформації державних та комунальних унітарних підприємств, а, відповідно, і аудиторське підтвердження фінансової звітності, не досягне своїх цілей в повній мірі;

- ринок аудиторських послуг поділений нерівномірно;

- кількість аудиторів зменшується;

- кількість суб'єктів аудиторської діяльності зменшується;

- загальний обсяг ринку зростає переважно за рахунок консалтингових послуг на користь великих мережевих фірм, перш за все «Великої четвірки»;

- існує вірогідність використання суб'єктів аудиторської діяльності як інструмента відмивання коштів;

- лівова доля ринку, яку займають великі мережеві іноземні компанії, може створювати загрозу національній безпеці.